Anayasa Mahkemesi Birinci Bölüm, B. No: 2021/18671 (4.3.2026)

Karar metni resmî kaynaktan aktarılmıştır; heyet, raportör ve vekil adları derlemeye alınmamıştır.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

(Başvuru Numarası: 2021/18671)

Karar Tarihi: 4/3/2026

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, askıya alınmış olan pilot lisansının askı süresinin uzatılması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Hava Kuvvetleri Komutanlığı emrinde pilot olarak görev yapmakta iken mecburi hizmet süresini tamamlayarak 29/1/2014 tarihinde emekli olmuştur.

3. 15 Temmuz darbe girişiminin akabinde kabul edilen 25/8/2017 tarihli ve 30165 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 694 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (694 sayılı KHK) 37. maddesiyle 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'na ek geçici 98. madde eklenmiştir. Bu madde ile Türk Silahlı Kuvvetlerinden (TSK) ayrılan pilot subayların yükümlülük süreleri on sekiz yıla çıkarılmış ve bu kapsamdaki pilotlar kamu görevlerine geri çağrılmıştır. Söz konusu düzenleme 1/2/2018 tarihli ve 7078 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 35. maddesiyle aynen kabul edilmiştir.

4. Başvurucu, anılan düzenleme kapsamında muvazzaf subaylığa nasbedilecekler kapsamına alınmış ancak göreve katılım sağlamamıştır. Bunun üzerine Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünün (İdare) 7/12/2018 tarihli işlemiyle yasal süre içinde görev yerine katılım yapmadığı gerekçesiyle başvurucunun (lisans numarası) numaralı havayolu nakliye pilot lisansı (pilot lisansı) 926 sayılı Kanun'un ek geçici 98. maddesi uyarınca 13/5/2023 tarihine kadar askıya alınmıştır.

5. Devam eden süreçte 926 sayılı Kanun'un 113. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan "Pilotaj eğitimini (pilot adaylarına verilen uçuş eğitimi) bitirenlerin yükümlülük süresi üç yıl ... daha uzatılır" hükmündeki "üç yıl" ibaresi 21/2/2019 tarihli ve 7166 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle "altı yıl" şeklinde değiştirilmiştir. Bu değişiklikle pilotaj eğitimini bitirenler için getirilen ilave üç yıllık yükümlülük üzerine İdarenin 1/4/2019 tarihli işlemiyle başvurucunun pilot lisansında bulunan askı süresi de uzatılarak bitiş tarihi 13/5/2026 olarak belirlenmiştir.

6. Başvurucu, bu işlemin iptali talebiyle Antalya 3. İdare Mahkemesinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; nasbedildiği muvazzaf subaylığa katılım sağlamadığını, getirilen ilave yükümlülüğün muvazzaf subay statüsünde olan pilotlara yönelik olduğunu, İdarenin ise bu düzenlemeyi yanlış yorumlayıp pilot lisansının üzerindeki askı süresini uzattığını ve bu işlemin hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte başvurucu muvazzaf subaylığa icabet etmemesinin müeyyidesi olarak zaten 13/5/2023 tarihine kadar pilot lisansının askıya alınması suretiyle işsiz kaldığını vurgulamıştır. Anılan mahkemenin yetkisizlik kararı vermesi üzerine yargılamaya Ankara 18. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) devam edilmiştir.

7. İdare Mahkemesi 30/12/2020 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, göreve tekrar çağrılan ve katılım yapmayan başvurucunun askıya alınan pilot sertifikasının askıya alınma süresinin getirilen ek yükümlülük nedeniyle uzatılmasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

8. Başvurucu; bu karara karşı sunduğu istinaf başvuru dilekçesinde 2018 yılında muvazzaf subaylığa geçiş yapmamasının müeyyidesi olarak İdarenin 7/12/2018 tarihli işlemiyle pilotluk lisansının 13/5/2023 tarihine kadar zaten askıya alındığını, bundan sonra istese de muvazzaf subaylığa katılım sağlayamayacağını, askı süresinin üç yıl daha uzatılmasının hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerine aykırı olduğunu belirtmiştir. İdare Mahkemesinin yanlış değerlendirmeyle davanın reddine karar verdiğini ifade eden başvurucu, kararın kaldırılarak dava konusu işlemin iptaline karar verilmesini talep etmiştir.

9. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi (Daire) 14/4/2021 tarihli kararıyla İdare Mahkemesi kararının usule ve hukuka uygun olduğunu ve kaldırılmasını gerektirecek bir neden bulunmadığını belirterek istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir.

10. Başvurucu, nihai hükmü 4/5/2021 tarihinde öğrendikten sonra 5/5/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu; 2018 yılında muvazzaf subaylığa nasbedildiğini ancak ailevi şartlarının elvermemesi nedeniyle katılım sağlayamadığını, bunun yaptırımı olarak da 13/5/2023 tarihine kadar pilot lisansının askıya alındığını, bu müeyyideyle askerlik hayatı sonlanmış kişi statüsüne geldiğini belirtmiştir. Bu statüye girdikten sonra istese de tekrar muvazzaf subay olma imkânına sahip olmadığını buna rağmen yükümlülük süresinin uzamasına bağlı olarak pilot lisansının askı süresinin uzatılması nedeniyle mesleğini yapamadığını, bu durumun hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerine aykırı olduğunu vurgulamıştır. Pilot lisansının askıya alınma süresinin uzatılmasına ilişkin işlemin iptali talebiyle açılan davada hukuk kurallarının yanlış yorumlandığını ifade eden başvurucu, anılan kararlar nedeniyle özel hayata saygı hakkının, çalışma hakkının, mülkiyet hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde başvurucunun temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edildiği yönündeki şikâyetlerinin incelenmesinde Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

14. Başvurucunun iddialarının, askıya alınmış olan pilot lisansının askıya alma süresinin uzatılmasına ilişkin işleme karşı açılan iptal davasının reddedilmesine ve bu suretle sivil havacılıkta devam eden mesleki kariyerinin sona erdirilmesine ilişkin olduğu görülmektedir. Kişilerin mesleki hayatlarının onların özel hayatlarıyla sıkı ilişkisinin olduğu ve meslek hayatına yönelik müdahalelerde özel hayata saygı hakkının gündeme geldiği yadsınamaz. Bununla birlikte öncelikle bu tür müdahalelerin hangi durumlarda özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmeye uygun olduğu veya başvuru konusu edilen uyuşmazlıkların hangilerinin bu bağlamda uygulanabilir kabul edileceği hususlarında belirlenen ölçütler dikkate alınarak değerlendirmeler yapılması gerekmektedir (emsal başvuru [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, § 82; emsal başvuru [1. B.], B. No: 2019/25121, 7/6/2023, § 22).

15. Anayasa Mahkemesi, önceki birçok kararında özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanılmaksızın mesleki hayata yönelen müdahalelerin özel hayata saygı hakkı kapsamında

değerlendirilebilmesi için gerekli olan koşulların neler olduğuna ilişkin detaylı değerlendirmelerde bulunmuştur (söz konusu koşullar için bkz. B. No: 2017/38953, §§ 84-90; emsal başvuru [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 97-101; emsal başvuru [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 106-110).

16. Başvurucunun askıda olan pilot lisansının askı süresinin uzatılması nedeniyle sivil havacılık alanında pilotluk mesleğini icra edemediği dikkate alındığında bu durumun mesleki hayatına ve sosyal çevresiyle olan ilişkilerine etki ettiği söylenmelidir. Başvurucu hakkında gerçekleştirilen bahse konu işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte müdahalenin başvurucunun mesleki faaliyetlerinin aksamasına, kariyer planlarının değişmesine, sosyal çevresiyle olan ilişkilerine önemli derecede etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirilmiştir. Bu durumda sonuca dayalı nedenlerle başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu kanaatine varılmış ve başvurucunun iddiaları bir bütün hâlinde özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilmiştir (emsal başvuru [2. B.], B. No: 2020/21660, 2/5/2024, § 25).

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedenin de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Özel hayata saygı hakkına yönelik negatif ve pozitif yükümlülükler arasındaki sınırların kesin biçimde tanımlanması ve birbirinden ayrılması her zaman mümkün değildir. Devlet için öngörülen negatif yükümlülükler, her durumda özel hayata saygı hakkına keyfî surette müdahaleden kaçınmayı gerekli kılar. Pozitif yükümlülükler de özel hayata saygı hakkının korunmasını ve bireyler arası ilişkiler alanında olsa da özel hayata saygının güvencelerini sağlamaya yönelik olaya özgü tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32; B. No: 2013/4825, 24/3/2016, § 46; B. No: 2017/38953, § 98).

19. Başvurucunun askıda olan pilot lisansının askı süresinin İdare tarafından uzatılarak sivil havacılık alanında pilotluk yapmasının engellendiği, yargısal makamların da bu işlemin iptali talebiyle açılan davayı reddettiği dikkate alındığında başvurunun devletin negatif yükümlülükleri bağlamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Başvurucunun askıda olan pilot lisansının askı süresinin uzatılması şeklinde tesis edilen idari işlemin iptali talebiyle açılan davanın reddedilerek kesinleşmesi, bu suretle mesleğini yapma imkânından mahrum bırakılması nedeniyle başvurucunun özel hayata saygı hakkına müdahalede bulunulduğu sonucuna varılmıştır (B. No: 2020/21660, § 25).

20. Yukarıda belirlenen müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 20. maddesini ihlal edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama kriterlerine uygun olup olmadığı belirlenmesi gerekmektedir (B. No: 2017/31619 [GK], 23/7/2020, § 82; B. No: 2017/8758, 21/3/2018, § 49; B. No: 2017/39967, 11/12/2019, § 32; B. No: 2017/9370, 27/2/2020, § 34). Bu bağlamda öncelikle müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı incelenmelidir.

21. Anayasa uyarınca temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların öncelikle kanunla öngörülmüş olması gerekir. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre, Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ölçütünün karşılanması için müdahale şekli anlamda bir kanuna dayanmalıdır (B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 31; B. No: 2013/7666 [GK], 10/12/2015, § 75; B. No: 2014/7256 [GK], 27/2/2019, § 65). Bununla birlikte temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olması yeterli değildir.

Kanunilik ölçütü aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirmekte olup bu noktada kanunun niteliği önem kazanmaktadır. Kanunla sınırlama ölçütü sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini ifade etmekte; böylece uygulayıcının keyfî davranışlarının önüne geçtiği gibi kişinin hukuku bilmesine de yardımcı olmakta ve bu yönüyle hukuk güvenliği teminatı sağlamaktadır (B. No: 2013/1789 [GK], 11/11/2015, § 62; B. No: 2014/7256, § 66; B. No: 2017/38953, § 104).

22. Ayrıca müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğunun söylenebilmesi için yargı organlarınca müdahalelere dayanak olarak gösterilen kanuni düzenlemelerin erişilebilir, öngörülebilir ve kesin nitelikte olup olmadığı irdelenmeli ve ilgili kanuni düzenlemeler anılan çerçevede kalınarak genişletici bir yoruma tabi tutulmadan öngörülebilir şekilde uygulanmalıdır (B. No: 2017/38953, §§ 103-108).

23. Somut olayda başvurucu; göreve geri çağrılması sonrasında bu çağrıya icabet etmemiş ve kanuni düzenleme gereğince başvurucunun pilot lisansı ilk olarak yükümlülük süresince, yani 13/5/2023 tarihine kadar askıya alınmıştır. Belirtmek gerekir ki başvurucu bu işlemle ilgili olarak herhangi bir şikâyette bulunmamakta bilakis bu durumun muvazzaf subaylığa geri dönmemesinin müeyyidesi olduğunu vurgulamaktadır. Nitekim 694 sayılı KHK'nın 37. maddesiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinden ayrılan pilot subaylar için getirilen yükümlülükle birlikte kanun koyucu bu yükümlülüğe uymayanlar için yükümlülük süresince ilgililerin sivil pilot sertifikalarının iptal edileceğine ilişkin bir yaptırım düzenlemiştir. İlk etapta yükümlülük ile birlikte düzenlenen bu yaptırımın ise öngörülebilir ve kesin nitelikte olduğu söylenmelidir.

24. Başvurucunun çağrıya uyulmaması hâlinde pilot lisansının askıya alınacağını ve askı süresini bilerek bu yaptırıma katlanmayı göze aldığı anlaşılmaktadır. Ancak bu yaptırım henüz bitmeden yaptırımın bir yorum ile uzatılması durumu öngörülebilirlik açısından değerlendirilmesi gereken esas konudur. Nitekim başvurucunun şikâyetine konu edilen husus, devam eden süreçte yükümlülük süresinin üç yıl daha uzatılması nedeniyle 13/5/2023 tarihine kadar askıda olan pilot lisansının askı süresinin de ilave üç yıl uzatılmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda askı süresinin 13/5/2026 tarihine kadar uzatılmasına ilişkin İdarenin 1/4/2019 tarihli işlemi 926 sayılı Kanun'un ek geçici 98. maddesinde belirtilen pilot sertifikalarının iptal edileceğine ilişkin hükmün kapsamının aynı Kanun'un 113. maddesindeki değişikle getirilen ilave üç yıl yükümlülükle birlikte uzadığına ilişkin yoruma dayanmaktadır. Yargısal makamlar tarafından da 926 sayılı Kanun kapsamında yapılan bu yorumdan kaynaklı olarak tesis edilen işlemin hukuka uygun bulunduğu görülmektedir (aynı yönde değerlendirme için bkz. B. No: 2020/21660, § 38).

25. 926 sayılı Kanun'un 113. maddesiyle getirilen ilave üç yıl yükümlülükle birlikte Kanun koyucu daha önce göreve çağrılmış olup da bu çağrıya icabet etmeyenlerin yeniden muvazzaf subaylığa katılım sağlayabilmelerine yönelik bir düzenleme yapmamıştır. Bu bağlamda ilgililere yeni bir imkân sunulmadan ilave bir yaptırım uygulanması öngörülebilir değildir. Aksi durumun kabulü ise bir kez göreve çağrılmaya icabet etmeme şeklinde ortaya çıkan bir eylemin yükümlülük süresinin uzatılması ile birlikte ucu açık bir yaptırımla karşı karşıya kalınması anlamına gelecektir. Kanun koyucunun ise böyle bir amaç güttüğünü kabul etmek mümkün değildir. Bu duruma rağmen genişletici ve öngörülemez bir yorumla başvurucunun askıda olan pilot lisansının askı süresinin 13/5/2026 tarihine kadar uzatılmasına karar verilmiş, yargısal makamlar tarafından da başvurucunun iddialarına rağmen aksi yönde bir değerlendirmede bulunulmamıştır (aynı yönde değerlendirme için bkz. B. No: 2020/21660, § 39).

26. Neticede yükümlülük süresinin uzatılması ile birlikte başvurucunun pilot lisansının askıda kalma süresinin de uzatılarak göreve geri çağrılmaya icabet etmemesinden kaynaklı ikinci kez yaptırıma uğraması şeklinde ortaya çıkan sonuç, kanuni düzenlemelerin

genişletici ve öngörülemez bir yoruma tabi tutulmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı değerlendirilmektedir.

27. Yukarıda yer verilen tespitler uyarınca başvuruya konu müdahalenin kanunilik koşulunu sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

III. GİDERİM

29. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesine ve yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. B. No: 2014/8875 [GK], 7/6/2018, §§ 54-60; B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; B. No: 2020/32949 [GK], 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 18. İdare Mahkemesine (E.2019/1474, K.2020/2244) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 40.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 40.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/3/2026 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.